

»Som Rygtet siger«

Om nogle formodede Blicher-tekster

Af Gordon Albøge

Det nye liberale ugeblad »Jyllandsposten« bragte den 30. april 1838 en artikel under titlen »Om Skole-Embeders Besættelse«. Forfatteren er anonym men bebuder at han fremtidig »for at lede til en sikkrere Control af Forfatterens politiske Troesbekjendelse og Færd« vil betegne sine artikler med bogstavet Ø. Samtidig gør han opmærksom på at en række artikler som har stået i bladets forudgående numre også er forfattet af ham. Fire titler nævnes, og der tilføjes et »m.Fl.«. En af de opregnede artikler er underskrevet Philodiatonus ('degneven'), de tre andre er uden signatur.

I månederne maj, juni, august og oktober kom yderligere 8 Ø-artikler, en sidste bragtes den 14. januar 1839. Hvad vendingen »m.Fl.« dækker over vides ikke; men i alt fald foreligger der 14 sikre Ø-artikler: »Hospitallerne i Jylland« (12/3 1838), »Om National-Rytterheste« (12/3), »Om Provste-Cirkulariers Befordring« (19/3), »Om Overformyndieriet« (26/3), »Om Skole-Embeders Besættelse« (30/4), »Om Herredsfogdernes Bopæle« (7/5), »Om Legestuer« (7/5), »Betænkninger ved Assessor Algreen-Ussings Skrivt om en Forening af begge de danske Stænderforsamlinger« (14/5 og 21/5), »Forligscommissioner« (11/6), »Om Publiciteten med Hensyn til Embedsvilkaarlighed« (18/6 og 25/6), »Mosaiterne, som Stænderdeputerede« (6/8), »Om Kirke- og Præstegaardssyn« (8/10), »Om Conduitlister« (15/10), »Ikke saameget til B. R. og Syskind, som om dem til Publicum« (14/1 1839).

Hovedparten af artiklerne handler om forskellige administrative forhold – spændende fra præstegårdes pligt til at stille heste til rådighed under militærmanøvrer til forligskommissioners sammensætning og gebyrer. De fleste af artiklerne er kritiske og reformivrige. Ikke mindst præsteembedet og dets placering i det kirkelige hierarki har forfatterens bevågenhed. »Om Herredsfogdernes Bopæle« og »Om Legestuer« beskæftiger sig med tyendet på landet. »Mosaiterne...« og »Ikke saameget...« er indlæg i debatten om jødernes valgbarhed til Stænderforsamlingerne. I det følgende vil visse dele af artiklernes indhold blive refereret.

Udgiverne af »Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter« var i sin tid ikke i tvivl om at Ø er identisk med Blicher. De 14 Ø-artikler er taget med i udgavens bind XXI og XXIII (1928-29), og i noterne til bind XXI (side 274f.)¹ giver bindets redaktør, Johs. Nørvig, en kortfattet argumentation for at de er skrevet af Blicher. Det må formodes at udgavens medredaktør, Jeppe Aakjær, har samstemt i dette synspunkt, selvom han ved udarbejdelsen af sit eget store dokumentariske trebindsværk, »Steen Steensen Blichers Livstragedie« (1903-04) ikke selv har hæftet sig ved artiklerne under sin gennemgang af »Jyllandsposten« som 1838-39 indeholdt adskillige signerede Blicher-artikler.

Efter fremkomsten af Samlede Skrifter blev problemet så vidt vides ikke drøftet. Ø-artiklernes indlemmelse i Blichers forfatterskab blev åbenbart accepteret. Og at der hos Johs. Nørvig selv ikke senere er opstået tvivl om identiteten fremgår af at han i sin Blicher-biografi, »Steen Steensen Blicher, hans liv og værker«, fra 1943, uden forbehold lader Ø-artiklerne indgå på lige fod med den uomtvistelige litterære produktion fra digterens hånd.

I 1977 blev Blichers ophavsret til Ø-artiklerne og et par andre anonyme artikler som er medtaget i »Samlede Skrifter« imidlertid draget i tvivl, i en afhandling af Björn von Törne: »Zum Problem der Urheberchaft in Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter«.² Denne tvivl er så begrundet, mener von Törne, at den bør udelukke artiklerne fra Blichers forfatterskab. I disputatsen »Zwischen Loyalität und Servilität« (Neumünster 1980) er gærdet gjort højere: »[...] alle Artikel, bei denen die Urheberchaft Blichers nicht über jeden Zweifel erhaben ist, [müssen] außer Betracht bleiben« (side 27). Björn von Törnens argumenter er:

1. I »Jyllandsposten« 18.3.1839 skriver Blicher i sit alter ego Peer Spillemands navn en satirisk opsats, »Et ganske nyt Forslag« (XXIII 47). Det går ud på at indføre en stribe nye titler i analogi med de allerede eksisterende -råd'er, f.eks. Spisekammerraad, Sovekammerraad, Pige-kammerraad. Bevæggrunden til forslaget er, skriver Peer Spillemand, at da ingen hidtil har taget notits af de mange forslag han har givet »til d'Hrr. Stændermænds nærmere Overvejelse« og han derfor må anse forslagene for urimelige og umodne, så »vil jeg nu, efter modent Overlæg, fremkomme med Noget, som jeg sikkert haaber, vil finde Gjenklang«.

Hér hævder altså Peer Spillemand, alias Blicher, at ingen i Stænder-

forsamlingen har taget notits af *hans* forslag. Dette passer imidlertid ikke på Ø, for flere af forslagene fra Ø-artiklerne blev behandlet i Stænderforsamlingen; jfr. note til »Om Overformynderiet« (XXI 277).

2. To af Ø-artiklerne er antijødiske, og en tredje indeholder et, om end ikke så udpræget, antijødisk afsnit. Ø's antijødiske skrivelser står i grell modsætning til Blichers positive holdning til jøderne under den litterære jødefejde i 1813. Da forfattede han et mindre og et større indlæg, »Bør Jøderne taales i Staten?« (III 26) og »Bedømmelse over Skrivtet Moses og Jesus« (III 34), som begge angriber antisemitismen og forsvarer jødernes ret til en menneskeværdig tilværelse. Samme holdning finder Törne i Blichers novelle »Jøderne paa Hald« (1828; XI 164).

3. Ø's jødefjendtlige udfald blev imødegået af bl.a. den jødiske redaktør Bernhard Réé, »Aalborg Stiftstidende«. I en opsats (9.8.1838), som giver Ø råt for usødet, antyder Réé at der er visse gætninger fremme om hvem der skjuler sig bag pseudonymet: »Kun skulde det gjøre os ondt om – som Rygtet siger – Masken skjuler en i andre Henseender agtværdig Geistlig, der da i denne Henseende saare slet fortjener dette Navn«.

Disse ord kan selvsagt ikke tages til indtægt for at den agtværdige gejstlige skulle være netop Blicher. Tværtimod fremdrager Törne et indicium for at det ikke kan være Blicher redaktør Réé har haft i tankerne: Da der i slutningen af 1839 blev iværksat en offentlig indsamling til fordel for den forgældede og udpantningstruede digterpræst, var redaktør Réé en af de første avisredaktører som lod opfordringen til at yde bidrag gå ud til læserne. Han lod endda sin avis påtage sig arbejdet med at indkassere pengene.

Er det ikke utænkeligt at han ville have handlet således, om han havde næret mistanke om at Blicher var forfatter til de hadske, antijødiske artikler, hvoraf den ene tilmed indeholder et groft angreb på Réés person? Tyder hans handlemåde ikke på det stik modsatte: at han var overbevist om, eller ligefrem havde beviser for, at Ø ikke kunne være identisk med Blicher?

4. I en fodnote til sin – signerede – artikel om »Almindelig Værnepligt og Vaabendygtighed« i »Jyllandsposten« 23.10.1838 (XXI 175) meddeler Blicher at han tidligere har skrevet en usigneret artikel om samme emne (nemlig artiklen »Almindelig Værnepligt«; XXI 140), og at han

også ellers har skrevet »et og andet« uden navn, ud fra den betragtning at det var sagen og ikke navnet det kom an på. »Men dette sidste er Sommes Hovedsag; derfor gjætte og spionere de, og saaledes har min Personlighed mere end een Gang maattet undgjelde for Andres Sager. Jeg haver nok i mine egne; thi erklærer jeg: *at jeg herefter sætter mit Navn under alt hvad jeg skriver*« (XXI 176).

Det erklærer Blicher altså 23.10.1838. Men den 14.1.1839 bragte »Jyllandsposten« som nævnt endnu en Ø-artikel, »Ikke saameget til B. R. og Syskind ...«. Dette turde vise at Blicher ikke er forfatter til Ø-artiklerne. Og fodnotens ord om at han mere end én gang har måttet undgælde for andres sager kunne jo netop være møntet på verserende, men altså falske, rygter om at det var ham der skrev under mærket Ø.

Efter at have afvist Blicher som forfatter til Ø-artiklerne forsøger Björn von Törne at udpege en mere sandsynlig ophavsmand, og kommer frem til at visse momenter kunne tale for selve biskoppen over Viborg Stift, Nicolaj Enemark Øllgaard (1775-1863, biskop 1830-54).³ Han var, ligesom Ø, imod jøders valgbarhed til Stænderforsamlingerne. Og Ø er også gejstlig. Det oplyser han i artiklen »Om Publiciteten ...«: »Forfatteren til disse Betæneligheder [...] er Præst« (XXI 66). Så Björn von Törne er unødvendig forsigtig, selv når han skriver at Ø *sandsynligvis* er gejstlig.⁴ Han *er* gejstlig. Men frasen dette – og førstebogstavet i navnet Øllgaard – er det svært at øjne fællesdrag, og adskilligt taler afgørende imod identifikationen. Undervejs vil nogle momenter blive berørt. Hér skal bare nævnes et enkelt.

Flere af Ø-artiklerne bærer undertitler som »En Sag, som kunde egne sig til Stænderforsamlingens Behandling«, »Ogsaa en Sag, der egner sig til Stænderforsamlingens Behandling«. Biskop Øllgaard var medlem af Stænderforsamlingen i Viborg i 1836, 1838 og 1840.⁵ Hvis det skal være ham som har skrevet Ø-artiklerne trænger et spørgsmål sig på: Når stænderdeputeret Øllgaard mener at disse sager egner sig til Stænderforsamlingens behandling, hvorfor rejser han dem så ikke selv i forsamlingen fremfor at skrive anonyme artikler om dem?

Og det bliver endnu mere sært: I artiklen »Betænkninger...« slutter Ø sig til den sjællandske stænderdeputerede assessor Algreen-Ussings forslag om at forene øernes og Nørrejyllands stænderforsamlinger, selvom han foretrækker en viss modningstid inden det sker (XXI 40). Han går endda videre end Algreen-Ussing, idet han også vil have den slesvigske stænderforsamling inddraget i fællesforsamlingen, og han

har allerede detaljerede angivelser af hvor mange deputerede hver landsdel bør være repræsenteret med (XXI 42).

Men da forslaget blev taget op i Stænderforsamlingen i Viborg talte biskop Øllgaard imod det. Hvorfor går han imod et forslag han selv har anbefalet? Har han måske som kongelig udnævnt deputeret og som kongens personlige yndling følt sig nødsaget til at gå imod forslaget fordi kongen ikke syntes om det – og så søgt compensation gennem sin anonyme anbefaling? Dette kunne vel kaldes en slags forklaring; men den forekommer søgt og ikke meget sandsynlig. Og loyalitet mod Frederik VI kan i alt fald ikke begrunde hans passivitet overfor de øvrige af Ø's forslag.

Men i Björn von Törnes argumentation indgår påpegningen af biskop Øllgaard som mulig forfatter til Ø-artiklerne da også bare som en ekskurs der ikke er af betydning for hans hovedpåstand: at Blicher af flere grunde ikke kan være forfatter til disse artikler. Grundene er refereret ovenfor. Her skal det nu vurderes om de kan bære.

Men det må understreges at sandsynlighedsbeviset for at Blicher er forfatter til Ø-artiklerne naturligvis påhviler den som hævder at han er det. Det er ikke Törne eller andre som deler hans anskuelse der skal bevise at artiklerne ikke er skrevet af Blicher. Det må også erkendes at Johs. Nørvigs forfatterbestemmelse i Samlede Skrifter er noget kortfattet. På grund af artiklernes kontroversielle og til dels frastødende indhold bør der stilles strenge krav til dokumentationen. På den anden side udgør artiklerne, såfremt de er skrevet af Blicher, en ganske stor del af hans samfundsorienterede forfatterskab og følger samtidig nogle streger til hans biografi, af betydning for studiet af hans psyke og livsholdning. Enten må Ø-artiklerne én gang for alle forvises fra Blichers skrifter, eller også må de betragtes som en integreret del af hans forfatterskab.

1. I den nævnte satiriske artikel i »Jyllandsposten«, skrevet efter den sidste Ø-artikel, hævder altså Peer Spillemand, alias Blicher, at ingen har taget notits af de mange forslag han har anbefalet Stænderforsamlingen at tage op til drøftelse. Men nogle af Ø's forslag har faktisk været behandlet i Stænderforsamlingen. Jfr. Johs. Nørvigs note til artiklen »Om Overformynderiet« (XXI 277). Björn von Törne finder det besynderligt at Johs. Nørvig på den ene side anvender Peer Spillemands klage over manglende interesse for hans forslag som indicium

for at Blicher er forfatter til Ø-artiklerne men på den anden side indrømmer at Ø ingenlunde har talt for døve øren. Peer Spillemands ord indikerer tværtimod at Blicher og Ø ikke er samme person: Nogle af Ø's men ingen af Peer Spillemands, d.v.s. Blichers, forslag er blevet taget alvorligt.

Men hér ser det ud som om Törne har overset at de pågældende sager ikke blev taget op på Ø's foranledning. De havde været behandlet i Stænderforsamlingen før Ø skrev om dem. Eksempelvis fandt Stænderforsamlingens behandling af visse forhold i Overformynderiet sted i 1836, altså to år før Ø's artikel. Det kunne ligefrem se ud til at sagens behandling har undgået hans opmærksomhed, for han nævner den ikke i sin artikel som han endda lancerer som »ogsaa en Sag, der egner sig til Stænderforsamlingens Behandling«.

Forøvrigt er Ø's manglende viden – eller hukommelsesbrist – et af de momenter der taler mod at identificere ham med biskop Øllgaard. Det ville være besynderligt om biskoppen, som selv sad i 1836-forsamlingen, hér i 1838 skulle skrive at Overformynderiets forhold bør tages op til behandling, uden at henvise til den behandling som allerede havde fundet sted.

Både Johs. Nørvig og Björn von Törne lægger, hver på sin vis, for megen vægt på Peer Spillemands satiriske bagatel. I virkeligheden spiller den ingen rolle i beviskæden for og imod Ø's identitet med Blicher. Nok er Peer Spillemand, som det er sagt, Blichers alter ego. Men dette andet jeg er i flere sammenhænge fremstillet som digterens modsætning, f.eks. i novellen »To paa een Hest« (XXIX 141). I andre tilfælde fremtræder de to fætre snarest som enæggede tvillinger.

Uanset hvor blichersk Peer Spillemand er i »Et ganske nyt Forslag« er det ikke tilrådeligt at læse en satirisk tekst som en nøgtern beskrivelse af virkeligheden. At denne tekst ikke er det ses allerede af at Peer Spillemand nævner forsvarssagen som en af de sager han forgæves har givet de herrer stændermænd til overvejelse (andre konkrete sager omtaler han ikke). Men netop forsvarssagen havde i Stænderforsamlingen helhjertede fortalere som jævnlige, omend forgæves, søgte at få den sat på dagsordenen.⁶ Blichers lille Peer Spillemands-spøg er af begrænset litterær værdi, og den er helt værdiløs som aktstykke i diskussionen om Ø-artiklernes forfatter.

2. Björn von Törne fremhæver med rette den grelle modsætning mellem Ø's grove nedrakning af de danske jøder i 1838-39 og Blichers

fremtræden under den litterære jødefejde i 1813. Især hvad sproget angår er modsætningen påfaldende. Mens Ø-artiklernes sprog er vulgært og eksalteret, er Blicher i 1813, trods sin indignation, rolig og saglig i ordvalg og sprog-tone, både som angriber og forsvarer.

At bygge på dette umiddelbare indtryk er dog ikke nok. Det er navnlig nødvendigt at holde fast at tvisten i 1838-39 gjaldt det helt konkrete spørgsmål om jødiske mænd på lige fod med de kristne skulle være valgbar til Stænderforsamlingerne, eller om de burde stille sig tilfredse med at have fået valgret (naturligvis forudsat at de alders- og formuemæssige betingelser var opfyldt).

Pastor Ø's holdning afspejler flertallets indstilling i den jyske stænderforsamling. I øernes forsamling var der flertal for deres valgbarhed, men Frederik VI vidste også i dette tilfælde bedre, og afslog.

Hos modstanderne er det oftest religionen der holdes frem: I en forsamling som skal rådgive kongen om bl.a. skolens og kirkens forhold bør der kun sidde kristne mænd. Enkelte ville endog have katolikker udelukket fra stændersalen. Men den religiøst begrundede antisemitisme, ønsket om at undertrykke den mosaiske tro, er naturligvis flettet grundigt sammen med den racistske.

Hvad sagens kerne angår er det således ikke et synderlig outreret standpunkt pastor Ø indtager, og det er ingeniunde påfaldende for en gejstlig i 1830'erne. Som et kuriosum kan nævnes at man 100 år senere hos en embedsbroder kan møde en antisemitisme som i mangt og meget minder om Ø's. Der tænkes på Indre Missions formand, Chr. Bartholdys anti-jødiske indslag i hans bog »Lav os en Gud« fra 1942 (s. 81ff.): »Har Jøden faaet Foden indenfor et Sted, føler han sig alligevel – al Ligestilling til Trods – mest forpligtet overfor sine egne [...] Jøderne boende midt i et dem fremmed Land virker som et Fremmedlegeme«. Og forsøg på assimilation, forstået som omvendelse til kristendommen, vil – i hvert fald i det eller de slægtled hvori processen foregår – gøre jøderne rodløse og troløse som danske borgere. »Jo stærkere et Folk samler sig nationalt og kristeligt, des vanskeligere bliver det at finde Plads til Jøderne. Kun i Tider, da der raader national og kristelig Opløsning, ser det en Overgang ud, som om Jødefolket ikke er noget Problem. Det er et Problem«. Og derfor må det »paa en eller anden Maade markeres, at Jøderne bor iblandt os som Gæster«.

Disse citater fra 1942 er langt på vej dækkende for Ø's tankegang i 1838-39. Hvorledes Bartholdy konkret ville have magthaverne til at markere jødernes status som gæster og fremmedlegemer har han så

vidt vides ikke præciseret. Ø ville altså gøre det ved at nægte dem valgbarhed til Stænderforsamlingerne. Lagt side om side illustrerer de to prælaters fremstillinger at Ø's antisemitisme – bortset fra hans grove sprog – ikke adskiller sig væsentligt fra den som, dengang og sidenhen, kan forekomme hos »en i andre Henscender agtværdig Geistlig«.

Blichers to skrifter fra 1813 fremhæves med rette for deres humane tankegang. Blicher regner dog ikke jøderne for ligeværdige med de kristne men ser dem som en udskudt, mishandlet minoritet der i løbet af en generation eller to vil kunne nå frem til ligeværdighed, om de bare behandles menneskeligt.

I 1838-39 understreger Ø at ethvert rettænkende menneske må glæde sig over at der er sikret jøderne borgerret, næringsret og trosfrihed: »Jeg kjender intet Land, hvor Disse [d.v.s. jøderne] have nydt større Begunstigelser end i Danmark, under vor nærværende Konges Styrelse. Dette er ædelt af Kongen og glædeligt for alle fordomsfrie Menneskevenner« (XXIII 94). Det er ikke uberettiget at Frederik VI's regeringstid fremhæves som frigørende for jøderne. Regeringen havde allerede fra slutningen af 1700-tallet givet jøderne borgerlige rettigheder og stod på deres side under angrebene på dem 1813 og 1819.

Udgangspunktet for pastor Ø's mere og mere grovsprogede antisemitisme er altså alene at han, ligesom kongen og majoriteten i den jyske stænderforsamling, er imod at give dem valgbarhed til Stænderforsamlingerne. Der er således god overensstemmelse mellem den unge Blicher og den unge konge om at hævde jødernes ret til et menneskeværdigt liv, og mellem pastor Ø og den gamle konge om at de trods alt ikke burde have samme politiske rettigheder som de kristne.

I sit første indlæg om valgbarheden, et kort afsnit i artiklen »Betænkninger...«, er Ø relativt urban og behersket, og holder sig til selve sagen: Der er nok af gode kristne mænd at vælge ind i Stænderforsamlingerne og følgelig ingen grund til at vælge en mosait. Hovedindholdet i de to andre artikler, som er affødt af reaktionerne mod dette synspunkt, er en udskælden af jøderne fordi de, i stedet for at være dybt taknemmelige over den godhed den danske regering og det danske folk har vist dem, nu stiller et helt urimeligt krav, og råber op når de ikke får det opfyldt.

Den sidste artikel er udæsket af de svar på tiltale som den forudgående havde fremkaldt, bl.a. som nævnt fra redaktør Réé, »Aalborg

Stiftstidende«. Og nu breder hans angreb sig ud: Jøderne blander sig i uvedkommende sager, vil give tonen an i de skønne kunster, poesi og politik, og de bemægtiger sig tilmed pressen. Med næsten rene ord får han sagt at jøderne selv har pådraget sig de hårde forfølgelser de gennem tiderne har været udsat for.

Ø er bekymret over at jøderne »forflere sig selv og formere deres Pengemagt« (XXIII 24). Denne bekymring er heller ikke ganske fremmed for Blicher i 1813: Jøderne bør tåles i staten når de lyder landets konge og bidrager til dets tarv. »Kun i det Tilfælde, at de bleve saa talrige, saa rige, saa mægtige, at Statens kristne Borgere af dem vilde trykkes, kun da bleve de, som Jøder, skadelige; men sligt vil en viis Regjering altid vide at forebygge« (III 32). Hos Ø er »det Tilfælde« rykket farligt nær: »For hundrede Aar siden vare her i Landet neppe flere end hundrede Jøder. Nu ere her maaskee hundrede Gange saamange. Medens den christelige Befolkning kun har tiltaget 60 Procent, har hiin voxet 10.000! Hvad skal Enden herpaa blive?«.

Ø's motivering for at jøder ikke bør få adgang til Stænderforsamlingerne er for så vidt også i overensstemmelse med Blichers vurdering af jødernes egnethed som medborgere i 1813: »Dersom det derimod hører til Idealet af en Statsforfatning, at Borgerne ere, saa meget muligt, lige i Stand, Magt, Formue, Religion, Tænkemaade, da kunne Jøderne rigtig nok aldrig være saa fuldkomne Borgere som Statens herskende Religions Bekiendere. I Henseende til Stand, Magt og Formue, kan Lighed ei engang finde Sted blandt blot Kristne; og i Henseende til Religion og Nationaltænkemaade, ei mellem Kristne og Jøder; heraf følger, at disse ei heller kunne være saa fuldkomne Borgere, som hine; det er: de kunne ikke naae saa høi Grad af Borgersind, af Kierlighed til Fødeland, Konstitution og Medborgere« (III 32).

Hermed kan jævnføres Ø's retoriske spørgsmål til jøderne i 1838: »Hvad ville I i Stændersalen? Ville I sørge for den christne Geistlighed? for de christelige Lærere? for Landmændene, for Bønderne, der udgjøre $\frac{1}{8}$ Dele af hele Landets Folkemængde? Kjende I noget til alle disse? til deres Kaar, deres Tarv, deres Trang? Har I særdeles Grunde til at sørge mere for dem, end for Eder selv?« (XXI 97).

Pastor Ø's tilslutning til det fremherskende synspunkt hos kongen og de jyske stændermænd, at der ikke burde tilstås jøderne valgharhed, strider som det ses ikke afgørende mod holdningen i Blichers skrifter om jøderne i 1813. Den kan derfor ikke bruges som indicium for at Blicher ikke er forfatter til Ø-artiklerne.

Det kan være af interesse at sammenligne et af Ø's argumenter mod jødernes valgbarhed med en passus i Blichers novelle »Jøderne paa Hald« (1828; XI 164). Ø skriver: »I det Øieblik, da det Budskab: »I skulle være eet Folk og besidde Eders eget Land« lød, og enhver ærlig Jøde, maa jo troe, at det engang vil lyde – mon da ikke enhver ærlig Jøde var, ikke undskyldt fra, men forpligtet til at forlade det Land hvor han da opholdt sig som i et Herberge eller provisorisk Bolig? Mon han da længere kunde kalde dette sit Land?« (XXI 95).

I »Jøderne paa Hald« gengives (XI 198) en samtale mellem to jødiske brødre, Salamiel og Joseph. Den første lever endnu i håbet om at det adspredte jødiske folk engang skal samles i det land det blev uddrevet fra for 1700 år siden, mens Joseph, som i sit stille sind ønsker at gå over til kristendommen, søger at overbevise ham om at håbet aldrig vil gå i opfyldelse. Det håb som Salamiel så nødtigt vil slippe er i Ø's polemik gjort til argument mod at give jøderne lige politiske rettigheder med de kristne.

Blicher er inde på samme emne i »Bedømmelse over Skrivtet Moses og Jesus« i 1813, i forbindelse med antisemitternes frygt for at jøderne skal føre deres rigdomme ud af asylstaterne: »Hvorhen skulle de vel føre deres tilranede Rigdomme? det gamle Jerusalem er ødelagt, og at gjemme dem til det nye bliver opbygget, er nok endnu ikke faldet nogen ind« (III 74).

I 1813, hvor det er Blicher om at gøre at tilbagevise påstandene om at jøderne er til fare for staternes økonomiske sikkerhed, hævder han altså at ingen jøde anser et genrejst Israel som et realisabelt mål. I 1828, hvor han i sin novelle ikke er bundet af noget politisk-humant engagement, lader han netop håbet om det genrejste Israel fremtræde som et betydningsfuldt element i den jødiske livsholdning. – Og i 1838 anvender Ø dette håb som argument for at jøderne ikke kan forventes at nære fædrelandsfølelse overfor nogen anden stat end det ikke-eksisterende Israel.

Selvom det synspunkt at jøderne bør udelukkes fra Stænderforsamlingerne vel ikke er absolut uforeneligt med Blichers forsvar for jøderne i 1813, og selvom der også i andre henseender er overensstemmelse mellem synspunkterne hos Blicher i 1813 og Ø i 1838-39, så er der dog i hele den hadske aggressive holdning og det vulgære sprog i Ø-artiklerne en markant forskel. Det er derfor berettiget at spørge om Blicher virkelig kan være forfatteren.

Et skifte fra behersket sympati til ubehersket antipati i forholdet til den jødiske minoritet ville i alt fald ikke være den eneste kovending i Blichers liv. I hans politiske og kulturelle engagement er der mange. Vidste man ikke bedre kunne man godt tvivle på at den Blicher som i 1842 er rede til at lade sin skrifter trykke i Norge for at undvige censuren og som med stolthed hævder at myndighederne har kig på ham på grund af hans oppositionelle meninger, er identisk med den person som i 1835 plæderede for indgreb i den i forvejen stækkede trykkefrihed.⁷

De bratte kursændringer i Blichers politiske navigation er dog oftest en konsekvens af forstandsmæssige overvejelser; men undertiden lader han sig lede af helt usaglige, personlige bevæggrunde. »Intet i Verden er saa inconsequent som det menneskelige Sind«, skriver han i 1833 i et brev til Ingemann (XXXI 149f.) hvori han fortæller at han har forsonet sig med ærkefjenden J. L. Heiberg, og hvordan det skete: »Han forærede mig og min Kone Friebilletter til Forestillingen i Randers og kom mig med megen Artighed og – som det syntes – Oprigtighed imøde. Jeg kunde ikke være uhøflig. Hvo skulde tænkt det? har han forandret sig? eller sin Mening om mig? eller hvad?«. Så lidt skulle der altså til hos Blicher for at bortvejre mange års bitre og fjendtlige følelser: et par fribilletter og nogle belevne ord. Der er i Blichers levnedsløb adskillige vidnesbyrd om at det var tilsvarende nemt at erhverve hans fjendskab.

Et drastisk omsving i holdningen til jødernes integration ville ikke være fremmed for Blichers psyke. Omsving af denne art er vel ikke fremmed for nogens psyke. Netop oprigtig sympati kan rumme kimen til sin egen modsætning, som bryder frem hvis sympatiens genstand ikke viser tilbørlig taknemlighed, eller måske tilmed viser sig direkte utaknemlig.

Noget sådant kan være hændt for Blicher da den jødiske statsøkonom C. N. David i 1829 skrev en ubarmhjertig kritik af hans optimistiske betragtninger over det danske samfunds økonomiske stade. Mere herom senere.

Der forekommer dog ikke mange antijødiske indslag i Blichers skrifter efter denne begivenhed, hverken i de offentliggjorte eller i brevene. I et brev til sønderjyden P. C. Koch (27.7.1839; XXXII 54) lader han forstå at hans søn er blevet udbyttet af en jødisk boghandler som har haft ham i lære (men det er ikke den eneste gang Blicher skyder skylden for sine børns fiaskoer over på andre), og i et brev til Ingemann (24.10.1839; XXXII 62) gør han indvendinger mod at denne har ladet hovedpersonen i sit dramatiske digt »Renegaten« være jøde (han kun-

ne have gjort ham til tysker). Hvad der ligger i dette er dog ikke klart. Ingemanns jøde er en blandet fremtoning: uforfærdet, handlekraftig og heltedemodig men magtbegærlig, skifter religion efter omstændighederne, redder fyrstens liv men frarøver ham derpå både trone og kone.

Johs. Nørvig⁸ ser et udslag af jødehad i en ytring i »Vestlig Profil af den Cimbriske Halvøe«, hvor Blicher stiller »gammelhebraisk Hadskhed« i modsætning til »Kjerlighedens Religion«, altså kristendommen. Stedet handler om hvorvidt de store oversvømmelser i Nordfrisland skal eller ikke skal opfattes som Guds straf for beboernes ugudelige levned (1839; XXIII 92).

I og for sig er der intet påfaldende i at stille nytestamentlig mildhed over for gammeltestamentlig strenghed, Jesu lære overfor Moseloven. Blicher gør det f.eks. i artiklen »Om Dødsstraffe« (1827; XI 93). Alligevel er han selv en flittig bruger af gammeltestamentlige skriftsteder. Hans eget valgsprog antyder endda at Gud er tilhænger af lidt hårdhændede opdragelsesmetoder: »Herre! naar du nedbøjer mig, da gør du mig stærk« (f.eks. XXV 98; en fri gengivelse af 2. Samuels Bog, kapitel 22, vers 36). Trods alt er det tankevækkende at han skriver »gammelhebraisk« i stedet for »gammeltestamentlig« og »Hadskhed« for »Strenghed«. – Men alt i alt finder vi ikke mange, og ingen graverende, indslag af antisemitisme i Blichers signerede skrifter.

3. Det lader sig ikke nægte at såfremt redaktør Rée har troet at Blicher var forfatter til Ø-artiklerne, så er hans handlemåde bemærkelsesværdig. Trods de antisemitiske artiklers grove fornærmelser mod den jødiske minoritet og trods et direkte angreb på redaktør Rées person lod han trekvart år senere sin avis gå aktivt ind i indsamlingen til fordel for Blicher.

Umiddelbart tyder dette på at Rée ikke har troet at Blicher var Ø-artiklernes forfatter, og at han altså har haft en anden i tankerne da han skrev at det ville gøre ham ondt hvis der bag signaturen Ø skjulte sig »en i andre Henseender agtværdig Geistlig«. Eller at han, hvis det virkelig var Blicher han dengang hentydede til, senere er blevet klar over at han tog fejl.

Men der er selvfølgelig også den mulighed at redaktør Rée har følt sig forpligtet af det gamle jødiske påbud i Salomos Ordsprog (25. kapitel): »Sulter din fjende, så giv ham at spise, tørster han, giv ham at drikke«. Han har i så fald endog kunnet føle en viss tilfredsstillelse ved fortsættelsen: »– da sanker du gloende kul på hans hoved«.

4. Det ville være urigtigt at forbigå (således som noten i »Samlede Skrifter« faktisk gør det) at den sidste Ø-artikel, »Ikke saameget til B. R. og Syskind ...«, fremkom næsten tre måneder efter at Blicher havde erklæret offentligt at han for fremtiden ville sætte sit eget navn under alt hvad han skrev. Hvis artiklen er skrevet af Blicher må han altså have brudt sin højtidelige erklæring. Er der grund til at tro at han ville gøre det?

Der er én plausibel grund, og den fremgår af selve artiklen der, som nævnt, er et svar på redaktør Rées imødegåelse af Ø's tidligere artikel »Mosaiterne, som Stænderdeputerede«. Rées imødegåelse stod i Aalborg Stiftstidende den 9.8.1838, altså kort tid efter offentliggørelsen af »Mosaiterne ...«; men Ø gør opmærksom på at han først har fået kendskab til den »for et Par Dage siden«. Hvis Blicher er forfatter til Ø-artiklerne har der i denne situation tegnet sig tre muligheder for ham:

Han kunne helt undlade at svare på redaktør Rées meget hårde angreb – og dermed lade modstanderne få det sidste ord.

Han kunne svare Réé under sit eget navn. Dermed ville han indrømme at han er identisk med Ø, og det på en pinlig måde. For i nysnævnte erklæring om at han fremtidig vil skrive under eget navn giver han jo som begrundelse at han ofte har fået påduttet forfatterskabet til noget andre har skrevet. At give sig til kende efter denne afvisning og blankt indrømme at han faktisk har skrevet det rygtesmedene har tillagt ham, ville være en ganske flov historie.

Hvis Blicher er Ø-artiklernes forfatter og han hverken vil lide den tort at måtte lade Rées angreb ubesvaret eller direkte afsløre sin identitet med Ø, har han kun den tredje udvej: at sætte signaturen Ø under den afsluttende artikel i polemikken om jødernes adgang til Stænderforsamlingerne.

Ingen af Björn von Törnes argumenter er stærke nok til at udelukke Blicher som forfatter til Ø-artiklerne. Men, som det allerede er sagt, er det ikke tilstrækkeligt at fastslå at intet i artiklerne taler afgjort imod at de kan være skrevet af Blicher. Det må bevises eller sandsynliggøres på en overbevisende måde at de ikke bare kan være men er skrevet af ham. Den følgende fortsatte gennemgang af artiklerne skal tjene dette formål.

Da Ø er præst er det ikke mærkeligt at han ofte kredser om præstestan-

den og dens stilling i samfundet. Mere speciel er hans meget kritiske holdning til provstemaften. Interessant er i denne sammenhæng »Om Conduitlister« (XXI 165). Artiklen handler om det urimelige i at præsten i sine årlige indberetninger har mulighed for at fremsætte en usaglig negativ vurdering af sin degn, baseret på personlig uvilje, uden at degnen bliver gjort bekendt med hvad der står i indberetningen. Ud fra dette eksempel på magtmisbrug hos præsten går Ø opad i hierarkiet: »Dersom det nu ogsaa skulde forholde sig saaledes (thi herom er mig intet vitterligt), at Provster ligeledes indgiver Conduitlister over Præsterne til Biskoppen, og Biskoppen over Provster, Præster og Degne til Cancelliet: da kunne de tre sidste Slags Embedsmænd allesammen stilles for en hemmelig Ret, uden engang – som ved Tydscklands Vehmgerichte at vorde varsledt« (XXI 166).

En sætning som denne peger – for endnu engang at vende tilbage til hypotesen om biskop Øllgaard som mulig forfatter til Ø-artiklerne – bestemt ikke i den retning. Biskoppen må da vide om han modtager hemmelige indberetninger fra sine provster og om han selv sender indberetninger om sine underordnede til cancelliet.

Derimod leder Ø's særdeles kritiske holdning til provsterne usøgt tanken hen på Blichers indbidte strid med provst Lund i 1838.⁹ Striden udkæmpedes både i en strøm af breve fra Blicher til hans og provstens overordnede, og i avisindlæg. Sin vane tro lod Blicher offentligheden hidkalde for at den kunne græmmes med ham i hans genvordigheder og harmes over »de baade hemmelige og aabenbare Forfølgelser« den plagede præst var så hjemsøgt af (Randers Avis 1/5 1838; XXI 31).

I Ø-artiklen »Om Kirke- og Præstegaards-Syn« siges at »Provsterne, tykkes os, borde fritages for at udføre eller dog som enemægtige at udføre en Bestilling, der baade for dem og vedkommende Præster er forbunden med mange Ubehageligheder, om ikke Chicaner, der altsaa ofte udstrøer en frodig Tvedragtssæd blandt Embedsbrødre« (XXI 163), og det hævdes at da synsmændene vælges af provsten til det velaflagte arbejde, kommer de til at stå i en slags afhængighedsforhold »som kunde hæmme den frie og upartiske Udførelse af deres Bestilling« (XXI 164). Derfor bør varetagelsen af synsforretningen overlades til en juridisk embedsmand, bistået af vekslende synsmænd fra købstæderne.

I Blichers artikel »Provstemaften« (Randers Avis 13/12 1838; XXI 193) konkretiseres pastor Ø's bekymrede tanker. Den handler nemlig især om provst Lunds påståede magtmisbrug under inspektionen af

Spentrup præstegård. Blicher beretter hvorledes provsten chikanerede og ydmygede ham i synsmændenes nærvær, og insinuerer på det nærmeste at han tager mod returkommission af sine synsmænd og mod bestikkelse ved besættelse af degneembeder: »Thi hvilken farlig Fristelse er det ikke: selv at vælge Synsmænd, der paa et Par Dage tjene 16-20 Rbd. og Kosten, uden at tage billig Andeel af saadan gylden Fortjeneste? Hvilken langt farligere Fristelse er det ikke, naar der kan bydes dem hele og halve Sedler for Degneembeder« (XXI 198).

Den sidste insinuation står også at læse i *Ø-artiklen* »Om Skole-Embeders Besættelse«: »Jeg beskylder Ingen; men jeg spørger blot: Hvo af de ærede Læsere vil som Cautionist og Selvskyldner indestaae for, at en Provst ikke er tilgjængelig for »Gunst og Gave, Had og Avind?«« (XXI 29).

I Blichers novelle »Fjorten Dage i Jylland« (1836) møder vi forøvrigt en af slagsen: den hovmodige, griske og demoraliserede amtsprovst, om hvem novellens gamle præst fortæller »at han ikke antager Nogen til Synsmand, med mindre han forærer ham et Slagtehøved, eller lover at dele Gebyrerne med ham; og at han sælger Skoleembeder til den Højtbydende« (XX 153f.).

I »Om Skole-Embeders Besættelse« plæderer Ø for at ledigtblevne embeder skal annonceres i stiftets aviser. Biskop Øllgaard havde allerede i 1834 til dels indført denne praksis. Men tanken er ikke ny, for så tidligt som i 1801 slog Niels Blicher, Steen Steensen Blichers far, i »Foreslag til det Danske Landsbye-Skolevæsens Forbedring« til lyd for at ledige skoleembeder skulle bekendtgøres i offentlige tidender.¹⁰

»Om Skole-Embeders Besættelse« indeholder andet end insinuationer. Heri taler Ø varmt om skolelærernes betydning både for de børn der afslutter deres skolegang i folkeskolen og for dem som går videre: »Det er Skolelæreren – vi tale naturligviis om de elementariske – der lægge den Grundvold, paa hvilken de høiere Underviisningsmænd siden skulle bygge« (XXI 28). Samme værdsættelse af skolelærernes betydning udtrykker Blicher i 1845 i en tale ved et skolelærermøde (XXIX 192): »Men vi [præst og lærer] maae forstaae hverandre, virke i nøie Forening, hvis han paa Prædikestolen skal bygge heldigt paa den Grundvold, der er lagt i Skolen. Og sandelig! er denne ikke godt lagt, da er Hvad herpaa bygges, langt fra at vorde varigt, men meget mere løst og skrøbeligt«.

Lærerens duellighed i salmesang lægger Ø megen vægt på: »Provsten,

eller en sangkyndig Præst maatte prøve enhver Candidat i Psalmesang. Dette kan ikke anses som overflødig, da man endnu stedse seer Nogle beforders til Kirkesangere, der ere deels lidet delige, deels gandske udelige til at forestaae denne langt fra ikke uvigtige Deel af den offentlige Gudstjeneste« (XXI 31).

At den musikelskende Blicher også kunne tale med om dette fremgår af en række klager fra ham til provst og skoledirektion over degnen Jespersen i annekssognet Gassum. Skønt Jespersen er blevet fritaget for degneembedets forsangerforpligtelser, hvilket »meest var begrundet i hans totale Udelighed i Kirkesangen«, forstyrrer han alligevel sangen »med sin falske og skurrende Stemme« og »forvilder« den hjælpelærer som har overtaget sangen men beklageligvis »har en svag og meget usikker Stemme, saa at Kirkesangen nu er slettere end nogensinde før i min Embedstid« (brev af 27/5 1838; XXXII 15). Se iverigt hos Aakjær¹¹ om Blichers (forgæves) bestræbelser på at få afskediget Jespersen som havde taget parti mod ham i hans fejde med provsten.

Overensstemmelsen mellem Ø's provstekritiske artikler og Blichers angreb på provst Lund er påfaldende, både med hensyn til emnekreds og i detaljen. Overensstemmelsen er så udtalt at Ø-artiklerne mest tager sig ud som en generalisering af Blichers konkrete, personlige anklager.

Og det er ikke bare i disse debat- og partsindlæg der går tydelige tråde fra Ø til Blicher. I den store afhandling »Om Publiciteten ...« – også den er præget af den for Blicher og Ø fælles mistro til de nære autoriteter – behandler Ø i et afsnit herredsfogdernes og andre lavere embedsmænds uheldige aflønningsforhold og kommer så, under et noget søgt påskud, ind i en lang udredning af præsternes tilsvarende uhensigtsmæssige og altfor vilkårlige aflønning. Grunden til den udførlige ekskurs om præsternes forhold er, skriver han, at præsten såvel som fogden bør kunne blive på samme sted i mange år, helst hele deres embedstid, for at kunne leve sig ind i psyke, karakter og sprog hos dem de er sat til at betjene. Men for at opnå et udkomme som sætter dem i stand til at forsørge deres familie på anstændig vis tvinges de ofte til at forlade et embede de føler sig hjemme i, for at søge til bedre aflagte embeder i nye egne, hvortil de da kommer som fremmede, ukendte med befolkningens forhold, psyke og karakter. Måske forstår de end ikke egnens dialekt.

»Forfatteren af disse Betæneligheder hører selv til en af de meernævnte Klasser, er Præst, har et godt Embede, staar i et ønskeligt Forhold til sin Menighed; men han har dog, tvungen af den haarde Nødvendighed, maattet flytte fra en anden Menighed, til hvilken han stod i et lignende Forhold, og paa hvilken han – uden hiin haarde Nødvendighed – helst skulde have vedblevet at virke, og *skue Frugterne af sin Virksomhed* [...] ¹² Den Præst som *gammel* kommer til en Menighed, er i denne *ung*, og ung i ingen god Betydning. Men den som er *bleven gammel* i Menigheden, han – naar han er en rigtig Præst – »kjender sine, og kjendes af dem«. *Denne* har han døbt, underviist, bekræftet i sin Daabspagt – *denne* har han endvidere forenet med dens nærmeste Ledsager paa Livets Vej – *disse* har han veiledet, formanet, trøstet, raadet, beroliget under mangehaande Livets Afvexlinger – *disse* har han med megen Møie under *langvarig* Bestræbelse reddet fra Fordærvelse» (XXI 66ff.).

Også Steen Steensen Blicher har jo prøvet hvad det indebærer at flytte fra et embede til et andet »tvungen af den haarde Nødvendighed«. Nemlig da han i 1825 flyttede fra det magre Thorning til det langt federe Spentrup.

I sin afskedsprædiken til Thorning-menigheden taler han åbent om det: »Det er i 300 Aar første Gang, at Thorning Præst fra dette Sted siger Meenigheden sit Farvel. Alle have de, paa een Ulykkelig nær, kun flyttet cengang – fra Præstegaarden til Kirkegaarden [...] Deres Legemer sove blandt dem, som de have lært, trøstet, formanet. Kun Døden har hidtil formaact at adskille Lærer og Meenighed, dens Haand kun har været stærk nok til at opløse et Baand, som knyttedes for hele Livet [...] Jeg skal være den Første, som selv løser det – dog ikke ieg, men den, som styrer Menneskets Skjæbne, den Gud, som gav mig en talrig Familie at forsørge, at opdrage, han, hvis evige Viisdom har tilskaaret Brødet sparsommere nu end tilforn. Medbrødre! De allerfleste af Eder maa vide, hvad ieg med Sandhed maa sige: at ingen Misnøie, ingen Harme, men kun en bydende Nødvendighed har kaldet mig fra Thorning« (VII 173f.).

Også i de øvrige Ø-artikler vil man mange steder finde associationer til Blichers forfatterskab, synspunkter som er Blichers, elementer fra Blichers miljø, blicherske kongstanker og tvangstanker, bl.a. den om at de højeste myndigheder er vise og retfærdige, fremfor alt gælder dette selvsagt kongen, men de lavere er uforstandige og uretfærdige (»Hospitalerne i Jylland«; XXI 16).

Ø deler Blichers enorme hengivenhed for Frederik VI. Kongen er hos Ø Stænderforsamlingernes ædle giver (»Betænkninger...«). Han har utrættelig virket for at fremme borgerfriheden og opløftet trykkefriheden (»Om Publiciteten...«). – Påstande som genfindes talrige steder hos Blicher.

I »Hospitalerne i Jylland« fremdrages Randers Hospital som eksempel på de kritisable forhold. I denne artikel møder man det samme syn på bøndernes vilkår som i Blichers »Vestlig Profil af Den Cimbriske Halvø«: Det er bønderne som må bidrage til de offentlige hospitaler med deres surt erhvervede skillinger; men hospitalsbestyrelserne aflægger end ikke offentligt regnskab for hvorledes pengene bruges: »Er det fordi, at de nærmest heri Interesserede ere Bønder? Men om ikke Andre, saa har dog Kong Frederik den 6te, lige fra det første han kom til Regjeringen og til nu, viist, med hvilke Øine han betragter Bonden« (XXI 18).

Hermed kan jævnføres »Vestlig Profil...«: »[Det hedder sig at] »Bonden er egennyttig«, »Bonden er nærig«, »Bonden vender Skillingen to Gange, før han giver den ud.« – Det kan være sandt, at han vender dem han skal lægge paa Amtstuebordet, paa Thingbordet, paa Offerbordet, og paa de mange andre Borde, hvor hans med suren Sved fortjente Skillinger have Ærinde. Og tænker han paa, hvad Mange af dem siden bliver brugt til: Da kan det vel være, at han vender den tre Gange« (XXIII 137).

I »Hospitalerne i Jylland« er der en ejendommelig association: »Ligerviis som Inquisitionens Fængsler vare fulde af Løndomme, men saadanne som Ingen var nysgjerrig efter at erfare, saaledes have vel vore Hospitaler ogsaa deres oeconomiske Hemmeligheder, men saadanne, som man kunde være høist begjerlig efter at kjende«. Sammenligningen – mellem løndomme man helst ikke vil stifte bekendtskab med og hemmeligheder man tværtom gerne vil kende – forekommer ret umotiveret hos en skribent hvis ærinde det er at påpege nogle mislige forhold i hospitalsvæsenet. Men det kan nævnes at Blicher både i novellen »Donna Leonora« og i »Nisseavisen« (VII 108, 184, 191) er meget optaget af at skildre inkquisitionens rædsler, bl.a. dens hemmelige kældre.

Når Ø i »Om National-Rytterheste« fremhæver at »den geistlige Stand [...] ret consequent kan ansees som Grundeiere« (XXI 30), så stemmer det ikke bare overens med synspunktet i »Betænkninger...«

men også med Blichers ihærdige stræben efter at opnå valgbarhed til Stænderforsamlingen, hvilket jo krævede grundbesiddelse eller livsfæste, eller en pengeformue som den forgældede præst aldrig ville kunne komme i besiddelse af.

Ø nærer stor omsorg for Sønderjyllands danskhed og er bekymret over landsdelens århundredlange fortyskning: »Alt skulde der saavidt muligt fortydskes; endskjønt Folket er dansk, og taler dansk næsten lige til Eideren [...] Sønderjylland er dansk; hvorfor maa det da ikke høre til det danske Rige?« (»Betænkninger...«; XXI 39).

Ytringer som disse kunne være taget ud af Blichers talrige taler og artikler om Sønderjyllands truede danskhed. Og når Ø, i forbindelse med sit forslag om en forening af den nørrejyske og den slesvigske stænderforsamling, tænker sig nogle af kongerigets friheder overført til Sønderjylland og nogle af sønderjydernes friheder overført til kongerigets befolkning, og i denne sammenhæng – som et konkret eksempel på en sådan attråværdig frihed – nævner at Sønderjylland har fri brændevinsbrænding, så er det vanskeligt at lade være med at mindes at Blicher på samme tid slog til lyd for at genindføre fri brændevinsbrænding i kongeriget. Det gjorde han i topografien »Viborg Amt«, til stor forargelse for de tilsynsførende ved Landhusholdningsselskabet som stod for udgivelsen (XXII 72).¹³

De på sin vis mest påfaldende Ø-artikler er de to små opsatser »Om Herredsfogdernes Bopæle« og »Om Legestuer«. Fælles for dem er deres indædte fordømmelse af tyendeklassen på landet. Indholdet er stort set delt mellem forargelse over den tøjlesløshed – med druk, slagsmål og seksuelle udskejelser – som angiveligt går i svang i og omkring legestuerne, harme over tyendets opsætsighed og dovenskab, og indignation over at bønderne må affinde sig med disse tilstande, til dels på grund af myndighedernes ineffektivitet. Men bønderne selv klandres også for »den lidt vel store Frihed – Skjødesløshed, Ligegyldighed, eller hvad man vil kalde det – i Jydernes practiske Bondepædagogik« (XXI 33).

I den første opsats skriver Ø at han bygger på et solidt kendskab til forholdene, og at han selv har haft tjenestefolk i sit brød. Hans indsigt kan næppe have været dybere end den Blicher må have erhvervet sig gennem sine otte år som præstegårdsforpagter i Randlev. Men forøvrigt var jo bryderierne med uregerligt tyende et kors som mangan

landsbypræst måtte tage på sig dengang da landbrug udgjorde en væsentlig del af embedets indtægt.

Det er helt igennem bondens interesser de to indlæg handler om: Hans nedtrampede retsværn, hans tab – økonomisk og prestigemæssigt – ved de dovne og respektløse tjenestefolks løben om hjørner med både ham og de myndigheder som burde lære dem skikkelighed men som er for langt borte og vel også for uinteresserede i bondens tarv til at der bliver gjort noget ved det.

For endnu engang at tangere muligheden af at biskop Øllgaard kunne være Ø-artiklernes forfatter: Biskoppen drev ikke med landbrug fra sin bispegård i Viborg, han har aldrig været præst i Jylland og har vistnok i det hele taget haft meget lidt muld under neglene. Gennem sit embede kom han naturligvis i kontakt med stiftets sogne, med præsterne og med skolerne. I 1833-34 søgte en præst dispensation til at konfirmere to syttenårige drenge, selvom de ikke opfyldte kravene til kundskaber i den kristelige børnelærdom. Denne brist skyldtes bl.a. at de havde forsømt deres skolegang. Biskop Øllgaard indvilgede i at støtte ansøgningen men beordrede samtidig foretaget en undersøgelse af de udbredte skoleforsømmelser. Herom havde han allerede gjort sig sine tanker: Det er ikke tjenestedrengene og deres forældre der skal lastes for de mange forsømmelser. Det skal de bønder som har dem i tjeneste og holder dem borte fra skolen for at udnytte deres arbejdskraft endnu mere. Og skolekommissionerne som skulle gribe ind, foretrækker at se den anden vej. Disse klanderværdige forhold ville bispren have ryddet op i, og det lykkedes ham da også at få kancelliet til at indskærpe præsternes og skolekommissionernes pligt til at overvåge at tjenestedrengene og -piger får fri fra arbejdet til at gå i skole.¹⁴

Medens altså pastor Ø med megen indignation tager husbondens parti mod tyendet, så påtager biskop Øllgaard sig, som det ses, at forsvare tyendets rettigheder mod husbondens overgreb.

Der er måske grund til at minde om at opsatserne om den jyske tyendeklasse ikke strider mod Blichers holdning til bonden og hans tyende. En direkte parallel til Ø's nedvurdering af tyendet findes i Blichers »Viborg Amt«, hvori malkepigerne betegnes som »en med faa Undtagelser demoraliseret og forvorpen Menneskeklasse« (XXII 97). Blicher er bøndernes talsmand.

I »Præsten i Vejlbye« (XIV 155) bliver jo forøvrigt den opsætsige tjenestekarl, som rigtignok er bror til en storbonde, sin husbonds u lyk-

ke – og det endskønt herredsfogden i dette tilfælde ikke bor langt borte.

Der er således mange påtagelige overensstemmelser mellem Ø-artiklerne og Blichers skrifter. En nøjere linje for linje-undersøgelse kunne utvivlsomt afdække adskillige mindre iøjnespringende samsvar.

Et enkelt eksempel: Ø lader sit opgør med jøderne munde ud i en trussel: »[...] da kunde det hælde sig, at I fik at see en anden *Kjole*, end den I har søgt at besudle« (XXIII 24). – Björn von Törne følger denne slutreplik til de momenter som han mener taler for at Ø er identisk med biskop Øllgaard: »Damit könnte die Uniform eines königlichen Beamten, aber auch ein Bischofstalar gemeint sein.¹⁵ – Biskoppens talar kan nu næppe have virket synderlig frygtindgydende på medlemmer af et trossamfund som – i modsætning til landets kristne – var unddraget statskirkenes tugt.

Det er vel et spørgsmål om ytringen i det hele taget bør give anledning til funderinger over den dybere mening, hvis den har nogen. Men skal det endelig være, er det nok mere relevant at sætte den anden kjole i forbindelse med en krigskjole, billedlig talt. Den ville passe godt til artiklens aggressive tone.

Blicher gør i sine mange indlæg for indførelse af almindelig værnepligt meget ud af soldaternes uniformering. Den kæder han sammen med en anden sag som også optager ham i disse år: indførelse af nationaldragt. Denne dragt, som jo i sig selv er en slags uniform, skal bæres både i krig og fred: »I Fredstid vilde den være uden Decoration, eller maaskee blot fremvise et Fredstegn paa Hat eller Kjole; i Krigstid kunde disse da ombyttes med passende Symboler, f.Ex. et Sværd eller et andet Vaaben« (»Almindelig Værnepligt«; XXI 145). Den anden kjole som Ø truer med at tage på kunne være Blichers krigskjole. Når man læser hans sidste artikel kan man nu nok synes at han allerede har skiftet.

Fra Ø's kryptiske slutord om at vise en anden kjole kan der også associeres til den episode i Blichers novelle »Else Sandberg«, hvor Thorning-præsten provokeres af sin rival, den hovmodige junker Jens: »Hr. Junker! sagde Hiin [d.v.s. præsten] omsider opbragt: I stoler paa den Kjole, jeg bærer, og som I veed hindrer mig i, at lære Eder Skikkelighed«. – »I stoler selv paa Eders Kjole! svarte Junkeren: Fordi den giver Eder Lov til at være Poltron!« – »Det er der Raad for! raabte Præsten, idet han trak Kjolen af: der ligger Præsten, og her staar Man-

den«. – Hvorpå han låner en kårde som efter en elegant kamp ender i brystet på junkeren (VII 78). Det er denne præst, eller modellen for ham, Blicher hentyder til i sin afskedsprædiken i Thorning. Han er den ene ulykkelige som måtte forlade embedet i utide.

Er der da intet i Ø-artiklerne som peger bort fra Blicher – udover de momenter som efter Björn von Törnes opfattelse gør det, og som er drøftet ovenfor? Det er der. Men Törne synes ikke at have fæstet sig ved de pågældende tekststeder, eller har ikke ment at de var vægtige nok som indicier.

I artiklen »Betænkninger...« går Ø energisk imod Algreen-Ussings forslag om at tilstå landsbyskolclærere valgbarhed til Stænderforsamlingerne. Et af hans argumenter er at de ikke gennem deres uddannelse har opnået tilstrækkelig indsigt i de »statsborgerlige« forhold, såsom statsøkonomi og lovforfatning. Desuden ville lærerens tilbagevenden fra »et udvalgt Selskab af dannede Mænd« til den lidet opløftende gerning »med raae Skolepeblinge« påføre ham en alvorlig sjælelig konflikt (XXI 48).

I 1843, i den sære »Rundskrivelse til gode Danske Mænd«, lægger Blicher en diametralt modsat indstilling for dagen: »Et meget stort Misgreb var at udelukke Lærestanden¹⁶ [fra Stænderforsamlingerne] – paa et Par vilkaarligt udvalgte Æresmedlemmer nær – en Præst er dog langt sikkrere i sin beneficerede Grundbesiddelse, end Fæstebonden i sin. Man maatte dog have tænkt sig Præster, Skolelærere, som baade kunde tænke, tale, skrive langt anderledes end almindelig Bonde og næringsdrivende Borger; ja i hvis egen Interesse det tilmed var, at see disses retmæssige Fordringer gjennemdrevne« (XXXII 141f.).

Dette stykke viser frem for alt *overensstemmelse* med Ø's »Betænkninger...«. Hvad Blicher hér siger om det urimelige i at udelukke præsterne fra Stænderforsamlingerne svarer nøje til Ø's argumenter, at beneficium opvejer grundbesiddelse og overgår livsfæste og derfor burde kvalificere til valgret og valgbarhed. Blicher og Ø stemmer også overens i deres ringe mening om bøndernes evner til at tænke, skrive og tale. Hvor Blicher taler om »Fleerhedens Ubevanthed med at bruge Pen og Tunge, samt Mangel paa klart Overblik over sit Standpunct og dettes Fordringer« (XXXII 141), fremhæver Ø at »Den første Erfaring har tilfulde godtgjort, at Bondestanden endnu ikke har naaet den aandelige Culturgrad, at den kan repræsentere sig selv. Mangen Bonde kan vel tænke klart og grundigt over sit eget særegne Forhold til Staten;

men hvor Mange ere vel istand til i en saadan Forsamling at gjøre Deres Meninger gjældende, enten ved Pennen eller Munden?» (XXI 43f.). Blicher og Ø er, som det ses, også enige om at bønderne ville være bedre tjent med at lade deres interesser i Stænderforsamlingerne varetage af præsterne.

Men hvad skolelærernes egnethed som stænderdeputerede angår er altså Blicher og Ø af modsat mening, selvom Ø dog i »Betænkninger...« indrømmer at lærerne står over bønderne i henseende til skrive- og talefærdighed.

Ø er forøvrigt også uenig med sig selv når han i »Betænkninger...« fremstiller skolelærernes gerning som en åndelig trædemølle med uophørlig »Abc« og »een Gang een«, medens han i »Om Skole-Embeders Besættelse« fremhæver lærerens store betydning for oplysning og moral.

Rigtignok fremgår det af det citerede stykke fra 1843 at det først og fremmest er præsternes valgbarhed Blicher har i tankerne. Men ved siden af præsterne nævner han udtrykkelig »Skolelærere«. Hermed må han mene det samme som Ø med sine »Landsbyskolelærere«.

Selvom altså Blichers »Rundskrivelse ...« på meget væsentlige punkter stemmer nøje overens med Ø's »Betænkninger...« er der således på ett punkt en uomtvistelig uoverensstemmelse.

I artiklen »Forligscommissioner« foreslår Ø denne institution forbedret ved at lade præster indtræde som kommissionsmedlemmer (samtidig med at gebyrerne foreslås forhøjet, i visse tilfælde seksdoblet). Han begrunder sit forslag med at »Præsten er – naar han er hvad han bør være – ret egentlig en *Fredens Mand*; en Forkynder af det himmelske *Fredensbudskab*, en Bestillingsmand ved det store *Forligelsesværk* mellem Gud og Menneskene« (XXI 55f.). De ord Ø fremhæver skal begribeligvis gøre det klart, også for de mere tungnemme blandt Jyllandspostens læsere, at selve kernen i præstens gerning gør ham selvskrevet til at lede en forligskommission.

Karakteristikken af præsten som forkynder af det himmelske fredsbudskab er i god overensstemmelse med Blichers kristendom, således som den f.eks. kommer til udtryk i hans afskedsprædiken i Thorning. I absolut modsætning til Blichers tro på en miskundelig, alkærlig Gud, en Gud som *ikke* kræver tilfredshed, står derimod fremstillingen af præsten som den der er sat til at skabe forlig mellem Gud og mennesker. Derved kommer Ø i farlig nærhed af forsoningslæren – forestillin-

gen om den vrede gud som kræver blodigt offer for ikke at slippe sin hævn løs. Denne lære er uforenelig med Blichers tro.

I den teologiske terminologi er forligelsesværk og forsoningsværk rigtignok ikke synonyme, men forligelse forudsætter i alle fald at der mellem Gud og menneskene råder et fjendskab som skal fjernes gennem forliget. Eksistensen af et sådant fjendskab er også i modstrid med Blichers forestillinger om menneskets forhold til Gud.

I denne Ø-artikel ser vi altså et element som er fremmed for Blichers tro og følgelig er et indicium mod at tillægge Blicher forfatterskabet, selvom intentionen i artiklen harmonerer med hans utrættelige higen efter indflydelse, prestige og supplerende indtægter.

Men det må tilføjes at slige elementer også forekommer hist og her i signerede Blicher-tekster. Når det passer ind i en given argumentation – eller det er med til at skabe et rammende sprogligt udtryk, et paradoks eller lignende – tager Blicher det ikke så nøje med en smule vranglære.

I sin helhjertede agitation mod dødsstraffen (1827; XI 93) fremfører han som det vægtigste argument at det ikke tilkommer samfundet at kaste noget menneske »for den evige Retfærdigheds Domstoel«, og søger, ved at manipulere med forskellige skriftsteder, at bevise at det ikke er tilstrækkeligt for at frelse forbryderens sjæl at give ham tid til at omvende sig inden henrettelsen. Han må også gennem gerninger sone sin brøde overfor Gud, og det hindrer man ham jo i ved at berøve ham livet.: »I straffe ham ikke alene her; men skyde ham ogsaa uforbedret, hovedkuls ind for den Dommer, som siger: *»Hvad et Menneske saaer, skal han ogsaa høste!«* I vide, at det ikke er nok at *anraabe Herrens Navn, men at gjøre hans Villie*; og dog gjøre I det Sidste umuligt for den angerfulde Synder?« (XI 98). Hensigten med denne manipuleringen er smuk og human, men den indebærer unægtelig at der tillægges Gud inhumane karaktertræk. Og de er uacceptable for Blichers vanlige gudstro.

I et brev til Jonas Collin, som havde mæglet i en bitter strid mellem Blicher og pastor Bjerregaard, koketterer han endog med forsoningslæren, idet han spøgende drager associationer fra den til de udsonede embedsbrødre: »De vil vist med hjertelig Deltagelse see denne Forsoningens Paaskelillie udfolde sig mellem tvende Forsonerens Præster« (3/5 1839; XXXII 41). Dette er måske en ganske god sammenstilling men samtidig en noget letfærdig omgang med trosbegreberne.

Vi finder da i Ø's artikel »Forligningscommissioner« indslag af en ansku-

else som er fremmed for Blichers kristendom. Men tilsvarende trosfremmede elementer kan også findes i signerede Blicher-tekster.

I så at sige hver eneste af de tretten første Ø-artikler er der indicier som peger på Blicher; naturligvis ikke alle lige væsentlige, men stærke nok til at de sammenlagt udgør et forsvarligt grundlag for at tillægge ham forfatterskabet. Dette grundlag svækkes ikke af den fjortende og sidste Ø-artikel.

Som nævnt offentliggjordes denne artikel, »Ikke saa meget til B. R. og Syskind, som om dem til Publicum«, flere måneder efter at Blicher havde erklæret at han for fremtiden ville sætte sit navn under alt hvad han skrev. Der er foran peget på omstændigheder som kunne have fået ham til at fortryde denne erklæring.

I alt fald har Ø ikke kunnet svare på redaktør Rées indlæg før nu: Han har først fornylig fået det i hænde. Den jødiske religionslærer A. Syskinds indlæg stod at læse i »Jyllandsposten« allerede 4/6 1838 (efter offentliggørelsen af »Betænkninger...«). Dette »Sammen-skrikt« havde Ø ikke fundet sig foranlediget til at svare på. Men: »At nu Ingen skal troe: at de ypperste Præsters Skrig har faaet Overhaand, og bragt mig til Taushed, men endnu mere for at vække en højstnødvendig Opmærksomhed paa et Uvæsen, der kan have uberegnelige Virkninger – derfor er det, at jeg i denne Anledning vil anstille nogle Betragtninger« (XXIII 19).

Sine betragtninger indleder han med at mindes hvorledes jøderne i hans barndom gik omkring som frysende og sultende bissekræmmere, men nu bebor de smukkeste huse og i det hele taget er kommet til velstand. Det skal man ikke misunde dem. Til gengæld bør de være tilfredse, men det er de ikke. »De kaste sig over ganske andre Ting, som deels ere dem for høje, deels uvedkommende« (XXIII 20). De vil give tonen an i politik og kunst, og når »vi Landets egne Børn« taler imod dem, udråber de forbandelser over os.

Ø finder det jammerligt at det danske folk »i slavisk Taushed maa taale disse Fremmedes Trods ej allene mod det selv, men mod dets ædle og retfærdige Konge, som visselig ikke uden god Grund har udelukt dem fra den stænderiske Raadgivning!« (XXIII 22).

Det er allerede kommet så vidt, fortsætter Ø, at det er farligere at skrive mod jøderne end mod regeringen. Den har endog tilladt kritik når den fremføres med moderation og bygger på grunde og kendsger-

ninger. Og selv overtrædelse af disse vilkår straffes bare med små mulktter. – »Da derimod jeg afgav en velgrundet og uigjendrivelig Formening – ikke *mod* Jøderne, men mod deres Ansættelse i Stænderraadet, da vorder jeg derfor skamskjændet« (XXIII 23f.).

I sit indlæg havde redaktør Réé skrevet: »Hr Ø er ikke bange, men heller ikke vi ere meget forknytte for at see hans grimige Ansigt«. På denne opfordring til at give sig til kende svarer Ø med den allerede delvis citerede salut: »Just for denne gadedrengeagtige Udfordring nævner jeg mig endnu ikke; men finder jeg det engang af andre Aarsager nødvendigt, da kunde det hænde sig at I fik at see en anden *Kjole*, end den I har søgt at besudle« (XXIII 24).

Hér afviser Ø altså at give sig til kende. Men i virkeligheden har han allerede gjort det.

I forbindelse med sin fortørnelse over at jøderne trænger sig ind i kultur og politik skriver han: »De gribe efter Ting, der ikke ere gjorte for deres Fingre, f.Ex. *Pressen*. Den Omhandlede i Aalborg [d.v.s. Aalborg Stiftstidende] har nu i nogle Aar været i saadanne Hænder, og den er bleven brugt til at skamskænde flere end een agtet Gejstlig. Den ene af disse, som nu her igjen maa holde for, blev for en 8, 9 Aar siden ganske liderlig tilrakked af en anden israelitisk Ordgyder, fordi han – imod denne Herres behagelige Villie – havde begaaet den forvovne Synd: at fremstille det Gode i den danske Folkeforfatning, samt hvad til dette Øjemed var udrettet under Frederik VI's Bestyrelse. Den samme – han er nu Professor i en Videnskab, som ingen Studentere tæller – skal, inden han kastede sig over Statsvidenskab og Finantser, have ageret Smagsdommer, og kjørt i Ring med Malere og Billedhuggere, Musici og Poeter. Skal det, »som Rygtet siger« være den samme gejstlige Mand, som i Jødefejden 1815 [!] saa kraftigen tog dette Samfunds Parti, og lagde sig ud med sine egne Landsmænd og Troesforvandte, for at frelse Jøderne, da faaer han nu og derfor den gamle Tak og Belønning, som de plejede at yde deres Prophet« (XXIII 20f.).

Korrelatet for relativsætningen »som nu her igjen maa holde for« kan være både *den ene* (af disse) og *disse*. Da Ø tydeligt intenderer at fremstille redaktør Réés skarpe reaktion på de jødefjendtlige artikler som et led i hans påståede skamskænden af hele gejstligheden, vil vi se bort fra den første tilknytningsmulighed, selvom den er syntaktisk vel-funderet – og kunne have afkortet den følgende diskussion ganske

meget. Vi vil læse sætningen således at det er *disse* (de gejstlige i almindelighed) som igen må holde for, altså gennem angrebet på pastor Ø tåle Rées skamskænden.

Det ligger klart i dagen hvad og hvem der hentydes til med ordene om at *den ene* af de skamskændede gejstlige for 8-9 år siden blev tiltrukket af en anden israelitisk ordgyder. I november 1828 udsendte Blicher et kongeforherligende skrift, »Danmarks nærværende Tilstand ...« (XIII 170), som i begyndelsen af 1829 anmeldtes af statsøkonomen C. N. David. Anmeldelsen var sønderlemmende. David angreb begribeligvis ikke Blichers flommende kongeforherligelse men satte ind mod hans uvederhæftige fremstilling af de økonomiske og sociale forhold i 1820'ernes Danmark.

Davids anmeldelse var usigneret, og Blicher troede først at hans ublide kritiker var J. L. Heiberg. Han stod dengang for Blicher som eksponent for alt hvad der var fordærveligt og nedbrydende, det var jo fire år før Heiberg forærede ham fribilletter til Randers Teater og talte venligt til ham, og så var han tilmed søn af den landsforviste P. A. Heiberg som i sit eksil ikke undså sig for at nedvurdere den bedste af alle regeringer, Frederik VI's enevælde. Da Blicher blev klar over at kritikeren var C. N. David rykkede »den benævnte Jødedoctor« – som han kalder ham i et brev til Jonas Collin (1829; XXXI 121) – ind på pladsen som det store dyr i Åbenbaringen. Han forhørte sig i kancelliet om han ikke som kongelig embedsmand var forpligtet til at anlægge sag mod David for at få den ærerørige kritik kendt grundløs. Men det syntes kancelliet ikke var nødvendigt.¹⁷

David, som i 1830 – efter behørig dåb – blev udnævnt til professor i statsøkonomi, skrev i sine yngre år litteraturanmeldelser, var en tid medudgiver af Maanedskrift for Litteratur og skrev selv digte.

Ø's fremstilling af »den israelitiske ordgyder«s meriter kan ikke være møntet på nogen anden end David. Og *den ene* som blev tiltrukket fordi han havde »begaæet den forvovne Synd: at fremstille det Gode i den danske Folkeforfatning [...]« kan i sammenhængen ikke gælde andre end Blicher. Ordvalget hos Ø samstemmer for øvrigt med det sarkastiske svar på Davids kritik som Blicher offentliggjorde i sit tidskrift Nordlyset (XIV 98).

Dette stykke giver således ikke plads for reel tvivl. Det handler om Blicher og hans kontrovers med C. N. David i 1829. Ellers måtte der

foreligge et sælsomt tilfælde af tvefoldigt dobbeltgængeri, hvorunder en ellers ukendt jødisk statsøkonom, indehaver af et aldrig før eller senere omtalt professorat og med aktiv interesse for kunst og litteratur, omkring 1830 har offentliggjort – ingen ved hvor – en nedsablende kritik af et ukendt skrift af samme indhold og tendens som Blichers, og ligesom hans forfattet af en gejstlig.

Denne mulighed har endnu ingen plæderet for, og Björn von Törne erkender da også at »Es ist der Herausgeber der 33-bändigen Ausgabe zuzustehen, daß sich dieses Zitat im Zitat frappierend nach Blicher anhört«. Men dette overbeviser ham ingenlunde om at det er Blicher selv der har skrevet artiklen; thi »wenn wir es in seinem rechten Zusammenhang ansehen, zeigt sich, daß sich Ø gar nicht mit Sicherheit selbst damit meinte. Der zitierte Satz beginnt nämlich mit [...]«. – Herefter følger citatet »Den ene af disse, som nu her igjen maa holde for, blev [...]«. ¹⁸

Det er rigtigt at Ø ikke udtrykkeligt skriver: »Jeg blev for 8-9 år siden liderlig tiltrukket« o.s.v. Men at han taler om sig selv fremgår af de følgende linjer når de sættes ind i den tekstlige sammenhæng.

Efter i sin let dechifrerede kode at have omtalt konflikten mellem Blicher og David fortsætter Ø: »Skal det, »som Rygtet siger« være den samme gejstlige Mand, som i Jødefejden 1815 saa kraftigen tog dette Samfunds Parti [...]«. Det spørgsmål der indeholdes i denne betingelsessætning er, som det ses, allerede besvaret: Når *den ene* af de skamskændede gejstlige er identisk med den Blicher som i 1829 blev tiltrukket af C. N. David, så er han begribeligvis også identisk med den Blicher som i 1813 (ikke 1815) skrev to afhandlinger hvori han forsvarede jøderne mod antisemitternes angreb.

Ø har med dette stadig ikke sagt at hans borgerlige navn er Steen Steensen Blicher. Men hvorfor fremdrager han af alle gejstlige netop denne præst? Hvordan kommer Ø (som jo ifølge Törne muligt er identisk med biskop Øllgaard) dog på den besynderlige tanke at jødernes ønske om valgbarhed til Stænderforsamlingerne på lige fod med de kristne, og deres kontrovers med ham i den anledning, skulle indebære utaknemmelighed specielt mod en mand som allerede i 1813 – efter grundig og kritisk overvejelse – stillede sig positivt til deres gradvise integration i samfundet? Når Blicher dengang svarede ja til spørgsmålet »Bør Jøderne taales i Staten?« og når han ikke siden offentlig

havde ændret signaler, skulle Ø så ikke tværtimod have forestillet sig at han i de forløbne 25 år kunne være nået frem til at de også burde tåles i Stænderforsamlingerne?

Helt uforklarlig bliver den indskudte sætning »som Rygtet siger«. Hvorfor skulle der versere et rygte om at Blichers to signerede skrifter fra 1813 er skrevet af Blicher. Det lyder jo ganske absurd; men det er faktisk hvad der står i teksten.

Et sådant rygte var selvsagt ikke i omløb. Det rygte Ø hentyder til med den indskudte sætning (som han selv har sat mellem citationstegn) kan ikke været noget andet end det redaktør Rée nævner i en allerede berørt passus: »Kun skulde det gjøre os ondt, om – som Rygtet siger – Masken skjuler en i andre Henseender agtværdig Geistlig, der da vistnok i denne Henseende saare slet fortjener dette Navn«. Rygtet handler helt enkelt om hvem der er forfatter til Ø-artiklerne.

Og det er, ret beset, også hvad den sidste Ø-artikel handler om; men i Ø's abrupte sprogføring er realia hugget så grundigt i stykker at sammenhængen sløres. I ordnet form, og stort set med brug af Ø's egne ord, ville teksten lyde: 'Hvis – som rygtet siger – den som nu bliver skamskændet fordi han afgav en velgrundet og uigendrivelig formening – ikke mod jøderne, men mod deres ansættelse i stænderrådet, er den samme gejstlige mand, som i jødefejden 1815 tog dette samfunds parti, og lagde sig ud med sine egne landsmænd og trosforvandre, for at frelse jøderne, da får han nu og derfor den gamle tak og belønning, som de plejede at yde deres profeter'.

Ved sin manipulering har Ø, alias Blicher, ganske vist manøvreret uden om en formel afsløring af sin identitet. Men i sin ubændige trang til – endnu engang – at udråbe hvor skændigt han i sin tid blev maltrakteret af C. N. David, styrer han alligevel ind i en reel selvafsløring. Med den sidste Ø-artikels de facto oplysning om at den som ifølge rygtet har forfattet Ø-artiklerne, er den samme som for en halv snes år siden fik sine nationaløkonomiske betragtninger sønderlemmet af C. N. David, må identiteten mellem Ø og Blicher hævdes at være sikret.

Eller næsten sikret. For selvfølgelig kan der ikke føres et endegyldigt bevis for at artiklerne ikke kan være skrevet af en galning i den hensigt at agere Blicher for til sidst at kompromittere ham. Denne person måtte have studeret Blichers vidtspredte litterære produktion ganske grundigt for at kunne liste de mange allusioner ind i artiklerne, måtte f.eks. have kendt hans afskedsprædiken i Thorning som dengang ikke forelå på tryk. At forsøge et bedrageri af den art ville være særdeles

hasarderet. For samtidig med at Jyllandspostens læsere skulle bringes til at tro at artiklerne var forfattet af Blicher, så måtte Blicher selv, som jo også læste bladet, for al del ikke genkende sin egen pen eller af andre blive gjort opmærksom på ligheden. – Det må være tilladt at se bort fra muligheden af et sådant falskneri.

Den fjortende og sidste Ø-artikel bærer præg af at være rablet ned i stor hast og under voldsom vrede. Den er usammenhængende og diffus. Blicher har heller ikke rede på hvad han tidligere har skrevet. I en fodnote undrer han sig over at rygtet har gjort ham til præst: »Ogsaa jeg skal nu med Djævels Vold og Magt være Præst, fordi jeg har mishaget de Skriftkloge« (XXIII 21). Han har åbenbart glemt at han selv i en tidligere artikel (»Om Publiciteten ...«) udtrykkelig gør opmærksom på at han er præst. jfr. s. 29. Desuden fremgår det jo klart af den artikel han sidder og skriver på.

Hans usaglige debatform illustreres træffende af at han henter den 10 år gamle konflikt med David frem som eksempel på jødernes overgreb mod kristne gejstlige. I sin kritik af »Danmarks nærværende Tilstand« bedømmer David helt igennem afhandlingen under en faglig, social og økonomisk synsvinkel. Ingen nok så indtrængende nærlæsning vil kunne afsløre den mindste antydning af at kritikken er fremført af en jøde som, i sin egenskab af jøde, angriber en kristen, i hans egenskab af kristen. Alligevel hævder Blicher at Davids kritik fremmaner erindringer om »det gamle, dybt indgroede Religionshad, der endog i det hedenske Rom formaaede at bringe christelige Slagoffere paa Baalet« (XXIII 21).

Kan Blicher i sin eksalterede tilstand have troet at han endnu ikke var genkendt? Blandt Jyllandspostens læsere er der vel næppe mange som umiddelbart er blevet klogere af hans hentydninger til hændelser som udspillede indenfor en snæver litterær kreds for henholdsvis 10 og 25 år siden. Men de har naturligvis været tilstrækkeligt oplysende for den som ville ulejlige sig med at følge de givne fingerpeg.

Derfor er det nok sandsynligere at der bag hentydningerne ligger et tøvende ønske om at give sig til kende, måske fordi han har indset at rygtet alligevel ikke lod sig tilbagevise. Da er hans taktik for så vidt ikke helt forfejlet. For på den ene side får han erindret om hvor skammeligt jøder nedrakker danske patrioter som skriver varmt og positivt om Frederik VI's Danmark (hvorved de netop demonstrerer hvad han har villet påvise: at de er uegnede til at sidde i Stænderforsamlingerne).

Og på den anden side får han også fortalt at han i virkeligheden er en varmhjertet ven af jøderne. En mand der har kæmpet for deres menneskeret. Han sætter ikke sit lys under en skæppe med sin påstand om at han lagde sig ud med sine landsmænd og trosfæller for at frelse jøderne. Den litterære jødefejde udkæmpedes, som det fremgår af benævnelsen, med pen og blæk, papir og tryksvæerte. Ingen vinduer blev slået ind i forpagterboligen på Randlev præstegård. Faktisk var det ganske mange som i 1813 tog jødernes parti, bl.a. som nævnt Frederik VI og hans regering. Så Blicher var i godt og indflydelsesrigt selskab – ligesom hans Ø nu 25 år senere også er i godt og indflydelsesrigt selskab (men rigtignok gør selskabet skam ved sin ubeherskede optræden), eftersom hans uvilje mod jødernes valgbarhed jo deles af flertallet i den jyske stænderforsamling, og af Frederik VI.

Foran er citeret Björn von Törnes krav om at alle tekster som ikke uden enhver tvivl kan tillægges Blicher, bør udelukkes fra hans forfatterskab. En så restriktiv holdning er ikke anbefalelsesværdig. Hvad enten det gælder litteratur, bildende kunst eller musik vil der nu og da foreligge tilfælde hvor ophavsbestemmelse er ikke bare tilladelig men også nyttig, uanset den risiko for fejlplaceringer den indebærer. Men naturligvis må den større eller mindre grad af uvished altid lægges frem i dagen, ikke mindst af hensyn til de pågældende værkers benyttelse i karakteristikken af den formodede ophavsmands samlede produktion.

De fjorten Ø-artikler – som bestemt ikke er litterære klenodier og som ikke vejer tungt i 1830-årenes samfundsdebat – kan med overordentlig stor sandsynlighed tillægges Blicher. De kan derfor, om man ellers mener at de er det værd, trygt medtages i kommende udgaver af hans værker. Og i en fyldestgørende karakteristik af Blicher og hans forfatterskab kan de ikke lades ude af betragtning.

Noter

1. I det følgende henvises til »Samlede Skrifter« ved bindnummer (romertal) og sidetal.
2. I: »Skandinavistik« VII, hefte 1 (1977).
3. Jfr. Björn Kornerups artikel i »Dansk biografisk Leksikon«, 2. udg., bd. 16 (1984) s. 179f.
4. »Offensichtlich war Ø Geistlicher« (»Skandinavistik« VII, 1. s. 52).
5. »Dansk biogr. Leks.«; Hans Jensen: »De danske Stænderforsamlings Historie 1830-1848« I-II (1931-34), passim.

6. Samme, I 495ff., II 592ff. I 1836 var der 22 stemmer for, 28 imod at tage værnepligtsspørgsmålet op til behandling; i 1838 var der 19 for, 30 imod.
7. I kronologisk orden: »En Røst, men ikke i Ørken«, 1835 (XIX 154) og brev til Jonas Collin 3/4 1835 (XXXI 172). Brev til Orla Lehmann sommeren 1842 (XXXII 128). Brev til nordmanden P. Chr. Asbjørnsen 24/12 1842 (XXXII 139).
8. Noten XXI 274.
9. Jeppe Aakjær: »Steen Steensen Blichers Livstragedie« (1903-04) III 32-67.
10. Erik Nørr: »Præst og administrator« (1981) s. 144.
11. »St. St. Blichers Livstragedie« III 67ff.
12. Om Øllgaard igen: Intet tyder på at det var kampen for det daglige brød der motiverede ham til at forlade menigheden ved Trinitatis kirke i København til fordel for bispestolen i Viborg.
13. »Det maa bemærkes, at Selskabet aldeles maa misbillige Forfatterens Mening om almindelig Frihed til Brændevinsbrænding«, skriver de tilsynsførende i en fodnote.
14. Nørr: »Præst og administrator« s. 169f.
15. »Skandinavistik« VII, 1. s. 53.
16. Der skulle formentlig have stået »Præstestanden og Lærestanden«.
17. »St. St. Blichers Livstragedie« I 304-24.
18. »Skandinavistik« VII, 1. s. 51.